

Erkin sygyr sungaty

Category: Edebiýaty öwreniš, Goşgular, Kitapcy

написано kitapcy | 24 января, 2025

Erkin sygyr sungaty ERKIN SYGYR SUNGATY

«Gorkut ata» şadessanynyň sygyrlarynda dürli çepeçilik serişdelerine: ulaltma, kiçeltme, deňeşdirme, içki sazlaşyк we gaýrylardan ýerlikli peýdalanylypdyr. Eserdäki sygyrlar şu günüki sygyr sungaty bilen deňeşdirilende içki golaýlygy görmek bolýar. Yöne ony giçki orta asyr sygyr görnüşi bilen deňeşdireniňde uly tapawudyň bardygyny bellemek gerekdir. Sebäbi sygyr sungaty Gorkut atanyň döwründen biziň şu günlerimize čenli örän uly ösusý ýoluny geçipdir. Dürli sygyr görnüşleri, şekilleri emele gelipdir. Mysal üçin, orta asyrlarda we nusgawy edebiýatda sygryň gazal, müsemmet, mesnewi, rubagy, kytga, tuýug, goşuk ýaly görnüşleri ulanylypdyr. «Gorkut atadaky» sygyrlary şol görnüşleriň haýsydyr birine degişli edip bolmaýar.

«Gorkut atada» juda irki, gadymy sygyr görnüşi bar. eýýäm belli bir çepeçilik serişdeleri, belli bir görnüşi gutarnykly bolmasa-da kesgitli ösusý ýoluna düşüpdir. Ol entek ösusý ýolundaky sygyr sungaty. «Gorkut ata» şadessanynyň sygyrlaryny **ERKIN SYGYR SUNGATY** diýip atlandyrmak bolar. Çünkü sygyr pikir joşgunyna tabyn edilipdir. Olarda bogun ölçegleri saklanmandyr. Hatda sazlaşyк hem belli bir kada tabyn däl. Setirleriň bogun sany deň däl. Her setiriň bogun sany 4 bogundan 15-16, hatda ýigrimi bogna čenli üýtgap durýar:

Bäri gelgil, salyr begi, salyr görki – 12 bogun.

Başym bagty, öýüm tagty – 8 bogun.

Han atamyň giýewisi – 8 bogun.

Gaýyn enemiň söýgusi – 8 bogun.

Atam, enem berdigi – 7 bogun.

Göz açyban gördüğim – 7 bogun.

Köňül berip söwdüğim – 7 bogun.

Beg ýigidim, gazap – 6 bogun.

Galkyban ýeriňden öri turduň – 10 bogun.

Ogluň bile ýaly gara kazylyk atyň mündüň – 15 bogun.

Görüşümüz ýaly, bu goşgy setirlerindäki bogunlaryň sany dürli-dürli gömüsde gelýär. Kitabyň goşgularynyndaky kapyýalaryň sazlaşygy-da erkin halda gelýär. Sebäbi her bent iki, dört, baş ýa-da ondan köp setirden gelip, onda kesgitli bir düzgün saklanmaýar:

Ýigitlerim, ýeriňizden öri turuň,
Ak boz atymyň guýrugyny kesiň,
Är goramly ala dagdan dörüp aşyň,
Akgynly, görkli suwy diliп geçiň,
Gazanyň diwanyna çapyp baryň,
Ak çykaryp, gara geýiň,
«Sen sag bol, Birek öldi» diýiň.

Şadessandaky şygylarda bogun sazlaşygyna seredeniňde, toniki sazlaşyga köpräk orun berilýär. Käbir setirlerde sillabiki-toniki sazlaşygyň ikisem bile ulanylýpdyr.

Umuman, «Gorkut atada» özboluşly, erkin, şahyrana şygyr sungaty bolup, ol eserdäki gahrymanlaryň ruhy dünýälerini açyp görkezmäge hyzmat edýär. Geljekde şadessany bezeýän, onuň gyzykly okalmagyna estetiki lezzet berýän, ömrünü uzaldýan şygyr sungaty düýpli ylmy derňew esasynda öwrenilmelidir.

© Araznepes Mämmetjumaýew, Akmyrat Täjimow. *Gadymy türkmen edebiýaty. Ýokary okuw mekdepleri üçin synag okuw kitaby.* – Aşgabat: Türkmen döwlet neşiryát gullugy, 2011. 121-122-nji sahypasy.

“Werlibr” usulynda, ýagny erkin şygyr formasynda goşgy düzmek hakda, şu saýtda şu aşakdaky çeşmelerde-de durlup geçilýär:

1.

[http://kitapcy.com/news/turkmen_sygryyeti_turkmen_ruhy_1_elkysa_bissimillasy/2018-08-09-1858](http://kitapcy.com/news/turkmen_sygryyeti_turkmen_ruhy_1_elkysa_bissimillasy/2018-08-09-1858;);

2.

http://kitapcy.com/news/durmus_nobatguly_daldır_gowherim_1_uly

_ gurrune_kici_giris/2018-11-29-3685;

3.

http://kitapcy.com/news/sygryyn_dusundirip_bolmayan_mygyry/2019-01-15-4654;

4.

http://kitapcy.com/news/g_ezizow_we_n_rejebow_turkmen_liriki_sygryyetine_nahili_tazelikleri_getirdi/2020-05-09-1813.
Edebiýaty öwreniș